

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-3710/2024. számú ügyben
a Balassagyarmati Fegyház és Börtön
látogatásával összefüggésben

Előadó:
Dr. Deák-Kondákor Dóra

Érintett szerv:
Balassagyarmati Fegyház és Börtön

2024.

Az alapvető jogok biztosa, mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus jelentése az AJB-3710/2024. számú ügyben

1. Az eljárás megindulása

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) 1. cikke szerint „a Jegyzőkönyv célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.”

A Jegyzőkönyv 3. cikke értelmében minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus, a továbbiakban: NMM) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdése értelmében Magyarországon 2015. január 1-től az NMM feladatait az alapvető jogok biztosa látja el. E tevékenysége keretében az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése alapján beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot.

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Jegyzőkönyv 20. cikk e) pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatai teljesítése érdekében a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket szabadon kiválaszthatja.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön (továbbiakban: Intézet) állami feladatként alaptevékenység körében ellátja külön kijelölés által meghatározott körben a letartóztatással, a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével, tovább az elzárással összefüggő büntetés-végrehajtási feladatokat. 1840-es években épült börtön egyedi – körcentrális alaprajzú – kialakítása és elrendezése miatt műemlékvédelem alatt is áll¹.

Az NMM még nem vizsgálta a létesítményt.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikk 1. bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus Magyarország joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely olyan helyen látogatásokat folytathat, „ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják személyes szabadságuktól”. A 4. cikk 2. bekezdése szerint a Jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdése értelmében „a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) a külön törvényben meghatározott szabadságelvonással járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetőeljárási kényszerintézkedéseket, a szabadságvesztésből szabadultak utógondozását, valamint a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami, fegyveres rendvédelmi szerv.” A törvény 6. § (1) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási intézetek látják el a szabadságelvonással járó büntetések és intézkedések végrehajtásával járó feladatokat. Mindezek alapján az Intézet

¹ <https://muemlekem.hu/muemlek/show/6512>

fogvatartási helynek minősül, vagyis az alapvető jogok biztosa, mint nemzeti megelőző mechanizmus Ajbt. 39/B. § (1) bekezdése szerinti hatásköre fennáll.

1.3. A látogatás célja

Jelen látogatás célja a fogvatartottakkal való bánásmód és az elhelyezési körülményeik ellenőrzése volt, különös figyelemmel a nők bv. intézetben belüli helyzetére, illetve a munkáltatásban való részvétel lehetőségeire.

1.4. Az érintett alapvető jogok

- Az élethez és emberi méltósághoz való jog: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk]
- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) XX. cikk (1) bekezdés]
- A családi élethez való jog: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.” [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]

1.5. Az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, iránymutatások

Nemzeti jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye;
- 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről;
- 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről;
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.);
- 2011. évi CXLIII. törvény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről (a továbbiakban: Jegyzőkönyv);
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bvtv.);
- 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól (a továbbiakban: IM rendelet);
- 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról;
- 13/2022. (IV. 29.) BM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak ételmezési ellátásának ételmezési szakmai és táplálkozás-egészségügyi követelményeiről;
- 12/2020 (IV. 24.) BVOP utasítás a látogatás végrehajtásának eljárási szabályairól.

Nemzetközi források

- az ENSZ fogvatartottakkal való bánásmódra vonatkozó standard minimumszabályai (a továbbiakban: Mandela Szabályok) [*United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) General Assembly resolution 70/175, annex, adopted on 17 December 2015*];
- Az ENSZ fogva tartott nőkkel való bánásmódra és a bűncselekményt elkövető nőkkel szemben alkalmazott, szabadságelvonással nem járó intézkedésekre vonatkozó szabályai (a továbbiakban: Bangkoki Szabályok) [*United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules) General Assembly resolution A/RES/65/229, annex, adopted on 21 December 2010*];
- Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (7 April 2020) [CAT/OP/10] (a továbbiakban: SPT Tanács);
- az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Börtönszabályokról szóló Rec(2006)2-rev számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok);
- a CPT 2. általános jelentése [CPT/Inf (92) 3];
- a CPT 10. Általános Jelentése [CPT/Inf (2000) 13];
- a CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16];
- a CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44];

1.6. A látogatás módszere, a vizsgálat szempontjai

Az NMM látogatásainak célja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések megelőzése.

Az Ajbt. 39/B. § (2) bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus – a 21. § (1) bekezdésében foglaltak mellett – a vizsgálata során adatokat, felvilágosítást és iratmásolatokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről. Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdése szerint a helyszíni ellenőrzés során a nemzeti megelőző mechanizmus

- a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet,
- a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet,
- a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt, valamint bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.

Az Intézet látogatása során a látogatócsoport tagjai a vezetőség tagjaival és a fogvatartottakkal készítettek interjúkat. Megtekintették az Intézet konyháját, illetve a zárkáinak állapotát, fényképfelvételeket készítettek és betekintettek a vonatkozó iratokba.

1.7. Szankciók tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

1.8. A látogatás időpontja

2023. szeptember 15.

1.9. A látogatás résztvevői

- Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa
- Dr. Deák-Kondákor Dóra, jogász
- Dr. Mézes Norbert, jogász
- Dr. Tóth Júlia, jogász

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Általános információk és létszámadatok

Az Intézet az egyik legrégebb óta működő bv. intézet Magyarországon, ami állami feladatként alaptevékenység körében ellátja külön kijelölés által, meghatározott körben a letartóztatással, a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével, tovább az elzárással összefüggő büntetés-végrehajtási feladatokat. Az Intézet befogadóképessége 313 fő.

Az Intézetben az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint a látogatás napján az összesen befogadott (az ideiglenes befogadással együtt) fogvatartott száma 349 fő, ami 111%-os telítettséget jelent. A tényleges befogadás: 341 fő, ami 108% telítettséget jelent.

Részlegenkénti létszám, telítettség

Részleg	Létszám	Telítettség
földszint	44 fő	112%
1.emelet	62 fő	101%
2.emelet	64 fő	94%
3.emelet	62 fő	88%
4.emelet	54 fő	90%
5.emelet	55 fő	78%

A fogvatartottak közül 337 fő férfi és 12 fő nő. Fiatalkorú nem tartózkodott az Intézetben. A fogvatartottak közül 42 fő külföldi állampolgár.

A látogatás idején az Intézetben jelen lévő fogvatartottak létszáma:

Jogerős szabadságvesztést töltők	fegyház	103
	börtön	94
	fogház	2
Letartóztatottak	letartóztatott, I fokú ítéletig	126
	letartóztatott, nem jogerősen elítelt	7
szabálysértési elzárás		10
büntetőjogi elzárás		2
szab.vesztésre átváltoztatott közérdekű munka büntetés		4
szab.vesztésre átváltoztatott pénzbüntetés		1

A látogatás idején a biztonsági kockázati csoportok és rezsimekategoróriák szerinti létszám (körletenként):

részleg	biztonsági besorolás (fő)		rezsim besorolás (fő)	
földszint	magas	0	szigorúbb	0
	közepes	42	általános	37
	alacsony	2	enyhébb	1

			nincs rezsim	6
1. emelet	magas	0	szigorúbb	0
	közepes	38	általános	46
	alacsony	24	enyhébb	16
2. emelet	magas	1	szigorúbb	0
	közepes	62	általános	57
	alacsony	1	enyhébb	3
3. emelet	magas	2	szigorúbb	6
	közepes	42	általános	32
	alacsony	18	enyhébb	24
4. emelet	magas	0	szigorúbb	2
	közepes	29	általános	26
	alacsony	25	enyhébb	25
5. emelet	magas	1	szigorúbb	2
	közepes	32	általános	31
	alacsony	22	enyhébb	21

Megőrzésen 5 fő tartózkodott az Intézetben (tárgyalás miatt).

Speciális részlegen összesen 9 főt helyeztek el, 6 főt alacsony biztonsági kockázatú részlegen, 3 főt pedig az első alkalommal végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték részlegen.

2.2. A fogvatartottak befogadása

2023-ban 520 befogadásra került sor, ebből 455 volt helyi befogadás, más bv. intézetből pedig 65-t fogadtak be. (Előző évben ez az adat 906 alkalom volt, amiből 629 esetben volt helyi befogadás és 277 esetben más bv. intézetből érkezők befogadása.)

A befogadási eljárás² során a fogvatartottnál nem tartható tárgyakat igazolás ellenében átveszik, és letétbe helyezik. A letétszelvény egy példánya a fogvatartotté. Ha a letétbe helyezés veszélyeztetné az intézet biztonságát, vagy az közegészségügyi, illetve egyéb okból nem lehetséges, a letétbe helyezés megtagadására kerül sor. Ebben az esetben a fogvatartott feladata, hogy harminc napon belül gondoskodjon a tárgyak intézeten kívüli megőrzéséről vagy értékesítéséről. Ha ennek nem tesz eleget, az adott tárgyak – jegyzőkönyv egyidejű felvétele mellett – megsemmisítésre kerülnek.

Személyi igazolvány, egyéb hivatalos irat (pl. TB kártya, adóazonosító igazolvány, jogosítvány, bizonyítvány stb.) okmányértékként kerül letétbe helyezésre. A letartóztatott fogvatartott útlevéle szintén az okmányletétbe kerül. Külföldi állampolgárságú fogvatartott esetében – kiutasítás mellékbüntetés esetén – az intézet az úti okmányt az I. fokú bíróság székhelye szerint illetékes idegenrendészeti hatóságnak küldi meg. Amennyiben a bíróság kiutasítás mellékbüntetést nem alkalmazott, az úti okmány szintén okmányletétbe kerül.

Az okmány- vagy értékletétbe helyezett iratok és készpénzt helyettesítő eszközök (személyi igazolvány, jogosítvány, bank- és kereskedelmi kártyák, takarékkönyv, stb.) lejáratí idejét az intézet nem kíséri figyelemmel.

A letétjében 1 váltás ruházatnak és lábbelinek szabadulására a rendelkezésére kell állnia. Ezen felül maximum 1 letéti zsáknai (mérete: 86 X 75 cm) tárgy helyezhető el.

Személyes használatra engedélyezett értékesebb tárgyak, technikai eszközök (pl. tv, rádió, stb.) tulajdonjogáról írásban kell nyilatkozni, azokat csak saját felelősségére, biztonságtechnikai ellenőrzés után tarthatja magánál a fogvatartott, amennyiben azt engedélyezik. A fogvatartottnak felhívják a figyelmét, hogy az ilyen technikai eszközök meghibásodása esetén, annak javíttatásáról

² Házi rend II/2. fejezet

saját pénzéből kell gondoskodnia, illetve, hogy az átvizsgálás olyan bontással járhat, ami miatt a készülék elvesztheti a garanciát, ami miatt az Intézet nem áll helyt.

A befogadási eljárás során a fogvatartottról fényképet készít az Intézet, amely alapján fényképes, vonalkódos azonosító kártyával látják el a fogvatartottat, melyet mindig magánál kell tartania, felszólításra köteles azt bemutatni. A fogvatartott ezen azonosító elvesztését, megrongálódását, elhasználódását köteles jelezni a reintegrációs tisztje felé. A bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló törvényben meghatározott esetben a fogvatartottról ujj- és tenyérnyomatot, DNS-profil nyilvántartást készítenek, melynek elkészítését nem tagadhatja meg.

A fogvatartottat befogadásakor nyilatkoztatják dohányzási szokásáról, a dohányzó, illetve dohányfüst-mentes zárkában vagy lakóhelyiségben való elhelyezés érdekében. Amennyiben a fogvatartott a későbbiekben a dohányzási szokásának megváltozásáról nyilatkozik, az intézet 8 munkanapon belül intézkedik a megváltozott dohányzási szokásának megfelelő elhelyezése iránt.

A fogvatartottat közösségbe helyezését megelőzően egészségügyi szempontból megvizsgálják. A befogadásakor történő elsődleges egészségügyi vizsgálatot szakápoló végzi, ezt 72 órán belül orvosi vizsgálat követi. Befogadásakor a fogvatartottnak jeleznie kell a befogadást megelőzően elszenvedett sérüléseket, baleseteket, betegségeit, folyamatban levő kezelését, továbbá bemutatni az erről szóló egészségügyi dokumentációt az orvosnak. A fogvatartottat írásban tájékoztatják az egészségügyi ellátásra, gyógyszeres kezelésre vonatkozó legfontosabb tudnivalókról.

Normál körülmények között fertőző betegség észlelése esetében az egészségügyi személyzet intézkedik egészségügyi elkülönítéséről. Írásban tájékoztatjuk az egészségügyi ellátásra, gyógyszeres kezelésre vonatkozó legfontosabb tudnivalókról.

A Covid-járványra tekintettel jelenleg a befogadás során a tünetmentes érkezőket 4 napra elkülönítik, de nem kell őket tesztelniük. Az elkülönítés az egészségügyi részlegen történik. Ez idő alatt történik meg az orvosi befogadás. Elsődlegesen, ezt megelőzően ápolói befogadás van.

Kiemelt figyelmet fordítanak az életmentő gyógyszert szedőkre, előfordult már olyan is, hogy a gyógyszert a hozzátartozó behozhatta S.O.S. helyzetben, mert az nem volt az Intézet alapkészletében.

Ha kiderül, hogy a befogadás alatt álló fogyatékossgal élő személy, azt az egészségügyi szakápoló jelzi az orvosnak, aki adott esetben meg is tagadhatja a személy befogadását, és egészségügyi intézménybe szállítását rendeli el. Mozgásképtelen személyt nem lehet befogadni a bv. intézetbe, de ha valamilyen segédeszközzel azonban tud mozogni a fogvatartott, akkor nem kizáró ok mozgáskorlátozottsága.

Külföldiek befogadása során az OIF-al együttműködve, az általuk kijelölt tolmácsokat veszik igénybe az Intézetben. Jelenlévő tolmács nélkül, és anélkül, hogy tudná/ értené a külföldi személy, hogy mi történik vele az eljárás során, nem történhet befogadás.

A fogvatartott zárkáját vagy lakóhelyiségét, illetve fekhelyét a reintegrációs tiszt, munkaidőn túl a biztonsági tiszt vagy a bv. szerv vezetője által kijelölt más személy jelöli ki. A befogadás során a fogvatartottat meghallgatja a Befogadási és Fogvatartási Bizottság, majd meghallgatása után döntenek rezsimbe és biztonsági kockázati csoportba sorolásáról, munkahelye és munkaköre kijelöléséről, beiskolázásáról, illetve elhelyezési részlegre és reintegrációs csoportba helyezéséről.

A befogadási eljárás során a nyilvántartási, az egészségügyi, a reintegrációs és a pszichológiai szakterület egy a büntetés-végrehajtási szervezet által kidolgozott kérdőívet vesz fel a fogvatartottal, amelynek a célja, hogy részére megfelelő reintegrációs programokat tudjuk felkínálni. A kockázat felmérése alapján tudják meg határozni a kockázat csökkentéséhez szükséges egészségügyi és pszichológiai feladatokat is.

A fogvatartottak befogadásával kapcsolatban a vizsgálat nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt.

2.3. Elhelyezési körülmények, higiéniai körülmények, tisztálkodás

Az Intézet 1842-45 között az 1843. évi börtönügyi javaslat szellemében magánelzárásrendszerben épült, ezért eredetileg 6 emeleten 168 egyszemélyes zárka volt benne kialakítva. A magyar börtönépítészeten egyedülálló centrális elrendezését, bástya jellegű épület.

A helyszíni tájékoztatás szerint az objektumban több felújításra is szükség lenne, de a műemlékvédelmi előírások miatt még keresik ezek megvalósítását. Folyamatosak a fejlesztések, a bejáratot és a kapus szolgálati helyet újították fel legutóbb. A 4 negyedből 2 negyed zárkaiban a fürdők már felújításra kerültek. Minden zárkában van televízió.

Az Intézetben összesen: 111 zárka (91 lakó zárka, 7 befogadó zárka, 5 egészségügyi elkülönítő zárka, 1 dühöngő) volt, ebből a látogatás idején 10 minősült túlszűfoltnak, ahol nem valósultak meg a nemzetközi standardok és hazai jogszabályi rendelkezések szerinti élettér, légtér előírások.

Figyelemmel arra, hogy a látogatás fókuszában a nők helyzete állt, így a látogatócsoport azokat a zárkákat tekintette meg, amelyek a nők tartós vagy ideiglenes elhelyezésére szolgálnak.

A nők egyrészt az épület földszintjén, másrészt az egészségügyi körleten voltak elhelyezve. Az ablakon lévő sűrű rácsozat nem engedi be teljesen a fényt, ezért szükséges lámpafény használata. A rácsozat és a zárka épületen belüli elhelyezkedése miatt a szellőztetés hatékonysága nem megfelelő. A 2 fős zárkában a WC nincs elfalazva, egy zuhanyfüggöny biztosítja a takarást.

Az egészségügy körlet zárkáiról általánosságban elmondható, hogy nem megfelelő állapotúak, az egyik háromfős zárka különösen szűkös, a látogatócsoport meglátása szerint nincs meg a szükséges minimális élettér a zárkában. A zárkában kórházi ágyak vannak elhelyezve, kb. 5-6 cm-es matraccal, emellett 3 kórházi éjjeli szekrény van a szobában. A WC egy lepedővel van leválasztva. Minimális a beszűrődő fény a helyiségbe, a fogvatartottak lámpafény mellett élnek.

A fogvatartottak elmondása szerint a befogadáskor járványügyi elkülönítés végett használt zárka még rosszabb állapotban van, ott a wc sem működött. (Az állításokat a látogatócsoport nem tudta ellenőrizni, mert járványügyi elkülönítés miatt használatban volt a látogatás idején a zárka.)

Valamennyi zárkákban a csapból folyik a meleg víz és a külön fürdőhelyiségben tisztálkodhatnak a fogvatartottak. A női körlet fürdőhelyiségei elhasználdott állapotban vannak: látogatáskor állt a víz a helyiségben, a falak rozsdások, a mennyezet penésszel szennyezett, dohsszag érezhető, a felületek több részéről leesett a vakolat.

A nők és a dolgozó fogvatartottak minden nap fürödhettek, a többi fogvatartott csak háromnaponta tisztálkodhatott. A karanténba helyezett fogvatartottak fürdésének idejére a többi fogvatartottnak vissza kell mennie a zárkájába, a fürdést követően kiszellőztetik a helyiséget, és csak ezt követően és a karanténba helyezett zárkába történő visszatérte után jöhetnek ki a fogvatartottak újra.

Az Intézethez több sétaudvar is tartozik, a nagy udvarrészeket kizárólag a férfiak használják. A női sétaudvar nagyon szűk (kb. másfél méter széles), közvetlen napfény nem igazán érheti benne a fogvatartottakat, felül szögesdrót folytja le még jobban a fényt, madárürülékkel szennyezett a környezet. A személyzet elmondása szerint azért használják ezt részt sétaudvarként, mert a másik udvaron nem tudják elkülöníteni a férfiaktól a nőket.

A fogvatartottak elmondása szerint a kártevőket havi szinten irtják az Intézetben. Ennek ellenére az ágyi poloska, illetve csótány rendszeres jelenlétét mégis több fogvatartott is jelezte.

A zárkákat a fogvatartottak takarítják, az ehhez szükséges eszközöket és anyagokat az Intézet biztosítja. Befogadáskor az intézet a fogvatartottakat ellátja a legalapvetőbb tisztálkodási és felszerelési cikkekkel (szappan, sampon; fogkrém, fogkefe, fogmosó pohár; fésű; WC papír; nők részére egészségügyi vatta, tampon vagy egészségügyi betét; férfiak részére borotvahab, eldobható nyeles borotva), azonban a fogvatartás során ezt már a fogvatartottnak kell a továbbiakban a letéti pénzből vagy tisztasági csomag útján biztosítani. Amennyiben erre nincs módja, kérelmére az Intézet rászorultság függvényében azokat biztosítja.³

A női fogvatartottak a higiénés feltételek biztosítása kapcsán elmondták, hogy a speciális higiénés szükségleteiket figyelembe veszik. Tudnak vásárolni maguknak tisztálkodási és

³ Házirend III/2/1. pont

menstruációs termékeket, de amennyiben ez nem megoldható, az Intézettől valóban kapnak tisztasági csomagot.

A házirend⁴ szerint a zárkán 1 csomag vatta, 2 doboz (max. 40 db) tampon, 2 csomag (max. 40 db) egészségügyi betét és 2 doboz (max. 40 db) tisztasági betét tartható. Ez a mennyiségi limit a boltban elérhető kiszerezést figyelembe véve a magasabb árú termékből maximum 32 db, míg az olcsóbb termékből maximum 16 db tampont jelent. A boltban pedig csak hetente tudnak vásárolni a fogvatartottak. Az átlagos 5 napos ciklussal és a tamponok átlagos használati idejével (5 óra) számolva viszont minimum 25 db tampon szükséges egy női fogvatartott számára. Emiatt az NMM álláspontja szerint célszerűbb lenne ezen higiénias termékeket nem csomagszám, hanem darabszám alapján meghatározni a házirendben.

Az NMM újra felhívja a figyelmet⁵, hogy a fogvatartott nőkkel való bánásmódra vonatkozó ENSZ dokumentum, a Bangkoki Szabályok 5. pontja értelmében a fogvatartott nők esetében biztosítani kell a speciális higiéniai szükségleteik kielégítéséhez szükséges eszközöket, beleértve e körbe az térítésmentes intimbetéteket is. Ebbe az is beletartozik, hogy megfelelő mennyiségben álljon rendelkezésre a fogvatartott számra az intimbetét/tampon. Az Európai Börtönszabályok 34.1 pontja szerint pozitív intézkedéseket kell hozni a fogvatartott nők sajátos szükségleteinek kielégítése érdekében. A CPT rámutatott, hogy az, ha nem gondoskodnak a nők alapvető higiéniai szükségleteiről – mint az intim higiéniai termékek, pl. betét és tampon biztosítása – már önmagában is megalázó bánásmódot jelent.⁶

Tekintettel arra, hogy a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 2024. május 29-én úgy nyilatkozott⁷, hogy az NMM jelentésének hatására valamennyi bv. intézetre kiterjedően módosították a fogvatartottak birtokában tartható tárgyak listáját, e körben az NMM nem fogalmaz meg ajánlást jelen jelentésben.

Ugyanakkor az elhelyezési körülmények és a higiéniai körülmények kapcsán több visszasságot is tapasztalt a látogatócsoport.

A látogatás idején az egy fogvatartottra jutó élettér több zárka esetében nem felelt meg sem a hazai jogszabályok,⁸ sem a nemzetközi standardok⁹ minimális élettérre vonatkozó előírásainak. A zárkákba a sűrű rácszat és az épületen belüli elhelyezkedés miatt minimális mennyiségű fény jutott, és a szellőzés biztosítása sem volt megfelelő. Egyes zárkákban a mellékhelyiség nem volt megfelelően leválasztva, a fürdőhelyiségek egy része rossz állapotban volt. A kártevők jelenléte rendszeres az irtás ellenére. A sétaudvar időtöltésre nem megfelelő, illetve az egészségmegővés szempontjából is fontos napfényhez jutásra. Mindezek a körülmények miatt sérül a fogvatartottak emberi méltóságához való alapvető joga.

2.4. Élelmezés, kiétkező bolt

A 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet hatálya – az 1. § b) pontja értelmében – kiterjed valamennyi, közétkeztetési szolgáltatást saját, működő főzőkonyhája révén biztosító Intézményre, szerve, szervezetre, gazdasági társaságra, természetes személyre (a továbbiakban együtt: Közétkeztető). Ugyanezen rendelet 2.§ (1) bekezdés 2. pontja szerint a diétás étrend: olyan ételekből összeállított étrend, amely különleges összetételére vagy az előállítása során alkalmazott egyedi eljárásra tekintettel olyan fogyasztók speciális táplálkozási igényeit elégíti ki, akik számára sajátos egészségi állapotuk bizonyos anyagok ellenőrzött mértékben történő fogyasztását teszi indokolttá;

⁴ Házirend 1. sz. melléklet – a fogvatartottak birtokában tartható tárgyak fajtánként és mennyiségi szempontból történő meghatározása

⁵ Id. AJB-1532/2024. jelentés 9.o.

⁶ A CPT 10. Általános Jelentése [CPT/Inf (2000) 13] 31. pont.

⁷ 30500-17/482-5/2024.fogv. sz. válaszlevél

⁸ A 16/2014. (XII.19.) IM. rendelet 121. § (1) bekezdése szerint „a zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítélre hat köbméter légtér és egyéni elhelyezés esetén legalább hat, közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább négy négyzetméter élettér jusson.”, a (2) bekezdés alapján „az élettér kiszámításakor a zárka vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet (...) figyelmen kívül kell hagyni.”

⁹ A CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44] 9-10. pontja értelmében az egyszemélyes zárkákban 6m², a több személy által lakott zárka esetében személyenként minimum 4 m² élettér kell, hogy rendelkezésre álljon, nem beleszámítva a vizesblokk által elfoglalt területet.

A büntetés-végrehajtás intézetekre speciális szabályok vonatkoznak, amelyet a büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak ételmezési ellátásának ételmezési szakmai és táplálkozás-egészségügyi követelményeiről szóló 13/2022. (IV. 29.) BM rendelet tartalmaz.

Az Intézet által átadott dokumentumok/étlapok (2023. július-augusztus) nem felelnek meg a 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendeletnek, azonban megfelelnek a 13/2022. (IV. 29.) BM rendeletnek. Naponta biztosítandó energiaszükséglet egész napos étkeztetés esetén 19-69 éves korcsoport számára: 2000-2500 Kcal. A BM rendelet nem határoz meg energiaszükségleti megfelelést, csupán egy táblázatot ad meg a napi kenyér és hús adagjának biztosítása érdekében. Az étlapok nem jelölik az ételekben a zsír, szénhidrát, cukor mennyiségét.

A konyhán A. és B. menüt készítenek. Az étlapok tanúsága fogvatartottak minimális mennyiségben (havonta 4 alkalommal, illetve augusztusban csupán 2 alkalommal kaptak gyümölcsöt és egyszerű volt gyümölcsleves) és kizárólag almát kapnak gyümölcsként.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy „a jobb minőségű ételmezésnek közismerten pozitív hatása van a fogvatartottak hangulatára”,¹⁰ ami hozzájárulhat az egymás közötti, illetve a személyi állománnyal való kapcsolatukban kialakuló konfliktusok csökkenéséhez, illetve egészségmegőrző hatása is van, ezért célszerű a gyümölcs és zöldség arányát növelni az ételmezésben.

A fogvatartottak az Intézet boltjában vásárolhatnak szükségleti cikkeket a munkadíjukból vagy letéti pénzükből fogvatartotti kártyával. A vásárlás előzetes ütemterv alapján valósul meg, keddenként 8 és 12 óra, illetve 13 és 18 óra között.

A bolt kínálatával kapcsolatban a meghallgatott fogvatartottak elégedettek voltak, szerintük minden termékből van olcsóbb és drágább típus is, viszont az árakat drágálták, illetve egy fogvatartott kifogásolta a kapható kiszerezéseket, véleménye szerint nem gazdaságos kiszerezések árul a bolt.

A kiéteztetéssel kapcsolatban az NMM nem állapított meg alapjoggal összefüggő visszasságot.

2.5. Egészségügyi ellátás

Az Intézet egészségügyi részlegének feladatait egy diplomás ápoló, egy főápoló és öt szakápoló, egy pszichológus és egy szakpszichológus látja el. Az orvosi státusz betöltetlen volt, a fogvatartottak orvosi ellátását egy szerződéses alapellátó orvos biztosítja. Az orvos rendelései minden héten hétfő-kedd-csütörtök napokon van 14 és 16 óra között, az ápolószemélyzet minden nap osztja a gyógyszereket. A pszichiáter kéthetente egy nap rendel. A rehabilitációs mozgásszervi foglalkozásokat pedig egy diplomás szakápoló végzi.

Az intézetben újra biztosított a fogászat a fogvatartottak előadása szerint, korábban 9 hónapig nem volt fogorvosi ellátás az Intézetben belül, de kiszállították külső szakellátásra a fogvatartottakat egészségügyi probléma esetén. Ezzel kapcsolatban a meghallgatott fogvatartottak nem jeleztek problémákat.

Az egészségügyi személyzet az ételt is ellenőrzi a speciális étrendűek számára.

A személyzet szerint az Intézet felszereltsége egészségügyi szempontból megfelelő, a munkavégzési körülmények megfelelőek. Új vérnyomásmérőt kaptak, illetve van 2 defibrillátor is. A vitaminokat csak meghatározott listáról lehet választani, de pl. fájdalomcsillapítóból tartanak mindenféle hatóanyagút, hátha valaki érzékeny valamelyik összetevőre.

A meghallgatott fogvatartottak úgy nyilatkoztak, hogy az egészségügyi ellátás alapvetően megfelelő, bár volt, aki nehezményezte, hogy korábban Frontint szedett és itt nem kapta meg. (Kérdésre az ápolószemélyzet elmondta, hogy túl sokan szednek indokolatlanul Frontint, mivel gyakran a legkisebb magatartászavarra is felírják pl. a szociális intézményekben és évekig szedik úgy az emberek, hogy igazából már nincs is rászükségük. Az említett esetben is feleslegesnek ítélte a szakorvos a gyógyszeres kezelést.) A problémáikat közvetlenül az ápolóknak is jelezhetik gyógyszerosztáskor vagy kérelem lapon is jelezhetik, hogy orvoshoz szeretnének menni.

¹⁰ Balogh Áttila: Felmérés a fogvatartottak közérzetét javító intézkedések hatásairól. Börtönügyi Szemle 2003/3. 40. o.

Az osztályvezető pszichológus elmondta, hogy az összes fogvatartott hozzá tartozik, összesen ketten vannak pszichológusok. A fogvatartottakkal szakmailag jó kapcsolatot ápol, azonban tart velük egy megfelelő távolságot. Elmondta, hogy az Intézetben mindenféle személyiség jelen van, de ezzel kapcsolatban probléma nem szokott felmerülni. Heti néhány fogvatartottnak tart terápiás foglalkozást, emellett maguk a fogvatartottak is kérhetik a pszichológusi meghallgatást. Rendszeresen tartanak csoportos és célzott terápiákat, pl. valamilyen függőséget kezelő terápiát. Véleménye szerint a személyi állománnyal többet kellene foglalkozni, pl. csoportos terápia keretein belül. A leggyakoribb problémaként mindenféle belső konfliktust, fogvatartottak közötti kisebb vitákat és a lelki problémákat említette.

Az Intézetben jelenleg egy állapotos fogvatartott van, a letartóztatásba helyezett nő a befogadás során jelezte, hogy várandós, amit megerősítették az egészségügyi vizsgálatok. Amennyiben a szüléskor is még az Intézetben lesz, a Berettyóújfalui BV Egészségügyi Központban tud szülni. Addig is ugyanolyan terhesgondozásban részesül és ugyanolyan kiskönnnyvel van ellátva, mint a kinti kismamák. (Az egyik földszinti négy személyes zárkában elhelyezett fogvatartott megerősítette, hogy rendszeresen kiviszik a szükséges vizsgálatokra az Intézetből, a terhes vitamint ingyenesen kapja az Intézettől, az egészségügyi részleg végig figyelemmel kíséri az állapotát és pótlást is kap az étkezésnél az állapota miatt. Ugyanakkor állítása szerint még nem találkozott a védőnővel. Ezzel szemben a felügyelő személyzet előadása szerint viszont rendszeresen jár be hozzá a védőnő.)

Jelenleg befogadáskor 4 napos karanténba helyezést alkalmaznak, de tesztelni enyhe tünetek esetén már nem tesztelik külön a fogvatartottakat.

A vizsgálat a fogvatartott személyek egészségügyi ellátásával kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt nem tárt fel.

2.6. Kapcsolattartás

A Bv. tv. értelmében a szabadságvesztés végrehajtása során – a társadalomba való beilleszkedés érdekében – a bv. intézet elősegíti, hogy az elítélt fenntarthatja és fejleszthesse hozzátartozóival és más személyekkel való kapcsolatát. A kapcsolattartás formái a levelezés, a telefonbeszélgetés, a csomag küldése és fogadása, a látogató fogadása, a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, valamint a kimaradás és az eltávozás. A törvény szerint a kapcsolattartás korlátozásának a bv. intézet rendje és a fogvatartás biztonsága érdekében vagy egészségügyi okból lehet helye.¹¹

A koronavírus-járvány időszaka alatt – a fertőzés megelőzése érdekében – a személyes kapcsolattartási módok korlátozására került sor a büntetés-végrehajtási intézetekben, így például a látogatófogadás szünetelt. A látogatás időpontjában ezen korlátozásokat már nagyrészt feloldották. A fogvatartottak több módon tarthatnak kapcsolatot hozzátartozóikkal az Intézetben. Látogatót fogadhatnak, telefonálhatnak, video-hívást „kezdeményezhetnek” a személyi állomány tagjának segítségével, levelet, csomagot küldhetnek és fogadhatnak.

A kapcsolattartás szabályait a látogatás idején a Bv.tv.-n túl, a 12/2020 (IV.24.) BVOP utasítás, az Intézet parancsnokának 137-1/2020. sz. intézkedése és a Házirend rögzítette.

A Házirend előírásai szerint¹² a rendelkezési jogkör gyakorlója, illetve az Intézet engedélye alapján a fogvatartott hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt személyekkel tarthat kapcsolatot. A kapcsolattartó regisztrálásához elengedhetetlen az érintett személy hozzájárulása. Az ehhez szükséges formanyomtatványt reintegrációs tisztjétől kell kérnie. Ennek hiányában a megjelölt személlyel kapcsolatot nem tarthat. Tizenhat éven aluli kapcsolattartó esetén a törvényes képviselő írásos hozzájáruló nyilatkozatára van szükség.

A letartóztatottak kapcsolattartására vonatkozóan a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a rendelkezési jogkör gyakorlója korlátozást, tiltást rendelhet el.

A fentiekben túl kapcsolatot tarthat védőjével, illetve előzetes egyeztetést követően képviselőjével.

¹¹ Ld. Bv. tv. 172. § és 173. §-ait.

¹² Házirend II/4. fejezet

Két ügyvédi beszélőhelyiség van az intézetben, ha ott akarja aláírni a meghatalmazást a beszélőn ebben segítenek a védőnek a kísérők. A torlódás elkerülése érdekében ezért előzetes egyeztetést kérnek a beszélő időpontokra az ügyvédektől.

A fogvatartottak a látogatófogadó helyiségben találkozhatnak a látogatókkal. A rezsimszabályokhoz igazodóan egy fogvatartott egyidejűleg négy fő látogatót fogadhat, gyermekkorú látogató csak felnőtt korú személy kíséretében léphet az Intézetbe. A látogatások számát, időpontját és a látogatás alkalmankénti időtartamát a rezsimszabályoknak megfelelően az Intézet parancsnoka határozza meg. A biztonsági kockázatot jelentő fogvatartottak biztonsági fülkében beszélhetnek a látogatókkal.

A fogvatartott havonta csomagot fogadhat és küldhet. A csomag fogadása postai úton történhet, illetve webshopon keresztül vagy látogatófogadás során rendelhető meg. A bv. szerv területén kívülről érkező csomagban élelmiszer, tisztálkodási szer, dohánytermék egyáltalán nem küldhető.¹³ A csomag maximális súlya 5 kg lehet, amennyiben a csomag túlsúlyos (kivéve a ruházatot, gyógyszert vagy gyógyászati segédeszközt tartalmazó csomagot) vagy kapcsolattartásra nem jogosulttól érkezik, azt visszaküldik a feladónak.

Azok a fogvatartottak, akik rendelkeznek kapcsolattartóval, igényelhetnek mobiltelefont (141 db van kiadva), és a rájuk vonatkozó rezsimszabályoknak megfelelő gyakoriságban és időtartamban telefonálhatnak. Emellett fali telefon (3 db) is rendelkezésre áll azoknak, akiknek nincs annyi pénze, hogy a kauciót kifizessék a mobiltelefonra. A védő hetente egyszer egy óra időtartamban jogosult telefonbeszélgetést kezdeményezni.

A Mandela Szabályok 58. pontja értelmében a fogvatartottak számára a hagyományos módokon – levelezés, látogatók fogadása – túl a rendszeres kapcsolattartást, amennyiben lehetséges, telekommunikációs, elektronikus, digitális és egyéb eszközökön keresztül is biztosítani kell.

A kapcsolattartási mód relatíve új formája a Skype-os kapcsolattartás. A telefonálásra engedélyezett időtartamba az alkalmazás használata nem számít bele, a fogvatartott hetente legfeljebb egy alkalommal kommunikálhat, ettől az intézetparancsnok méltánylást érdemlő esetben eltérhet. Az engedélyezett használat során a fogvatartott a rendelkezésre álló időkereten belül kizárólag egy kapcsolattartónak a regisztrált Videóhívás címére kezdeményezhet hívást. A minimum időkeret alkalmanként '15 perc, a maximum '60 perc.¹⁴ A hívás ellenőrizhető, illetve indokolt esetben megszakítható. A videóhívás használatára szolgáló gépeket a kápolnában helyezték el oly módon, hogy akár az együttes használatuk esetén is biztosítsák a zökkenőmentes kommunikációt, a használat során csak az engedéllyel rendelkező fogvatartott hozzáférése.¹⁵ Az Intézetből hívott videóhívás végponton maximum 4 személy tartózkodhat, kapcsolattartás ezen formája nem adható a havi látogatófogadás terhére.¹⁶

A telekommunikációs eszköz útján végrehajtott, védői meghallgatásokkal kapcsolatos feladatok végrehajtásához kiadott 30500-7/9947-1/2020-as Szakmai protokoll 5. pontja értelmében a fogvatartott a kapcsolattartói között rögzített kirendelt vagy meghatalmazott védővel, képviselővel kapcsolatot teremthet az alkalmazáson keresztül. A kirendelt vagy meghatalmazott védővel való beszélgetés tartalmilag nem ellenőrizhető. A fogvatartott és a védő ellenőrzés nélkül érintkezhet. Ennek érdekében, a személyazonosság igazolását követően (melynek ki kell terjednie a vizuális és auditív részletekre is), fül- vagy fejhallgatót kell csatlakoztatni a rendszerhez. A beszélgetés alatt időszakos jelleggel, szemrevételezéssel ellenőrizni kell, hogy az alkalmazást kizárólag a védő használja, más személy nem.¹⁷

A látogatócsoport által meghallgatott fogvatartottak arról számoltak be, hogy főleg telefonon/Skype-on tartják a kapcsolatot a jogi képviselőjükkel.

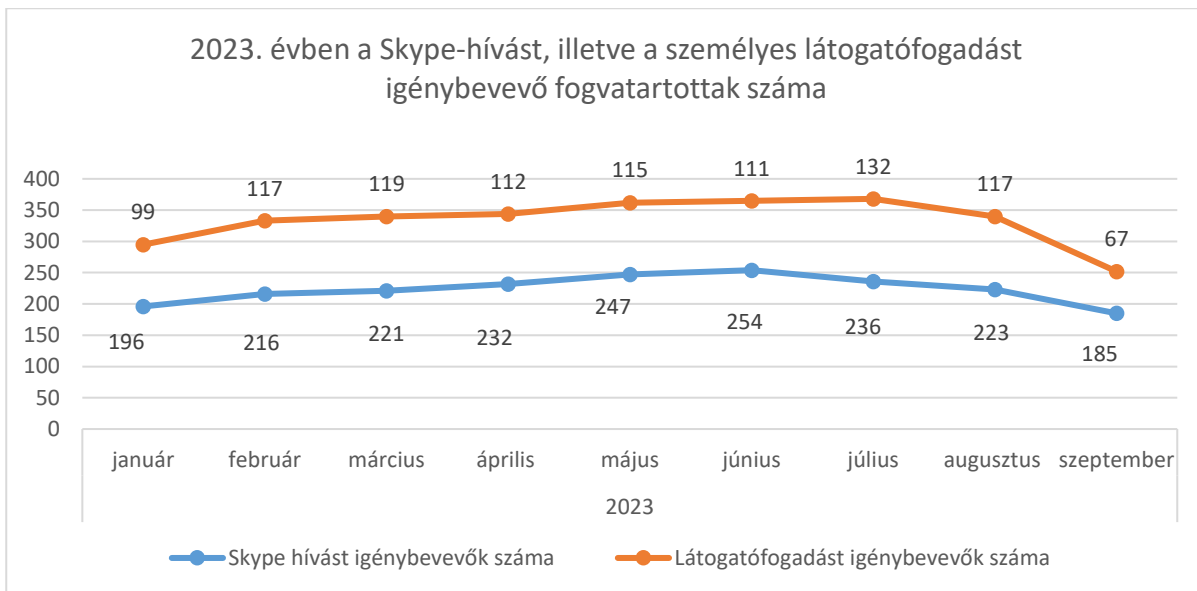
¹³ Bv.tv. 176. § (4) bekezdés

¹⁴ Intézet Parancsnokának 137-1/2020. sz. Intézkedése III/14. pont

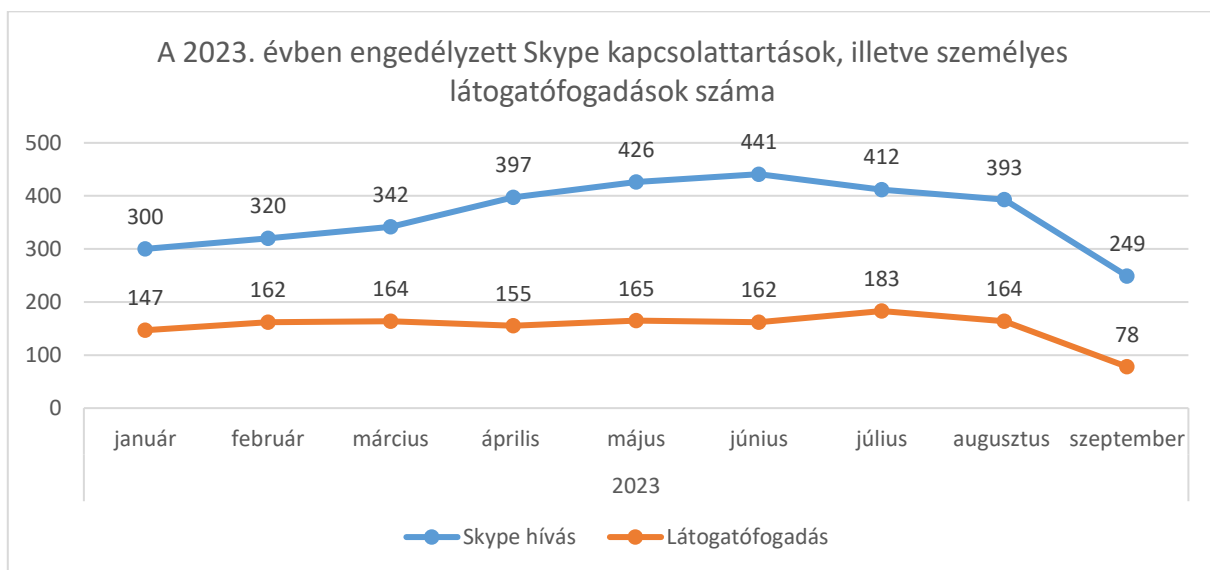
¹⁵ Intézet Parancsnokának 137-1/2020. sz. Intézkedése II/5. pont

¹⁶ Intézet Parancsnokának 137-1/2020. sz. Intézkedése III/12. pont

¹⁷ Intézet Parancsnokának 137-1/2020. sz. Intézkedése III/20. pont

A személyi állomány tagjai szerint népszerű volt a Skype-használat, de tapasztalataik szerint a járvány lecsengése utáni újranyitással, a személyes kapcsolattartás újra engedélyezésével a látogatófogadások száma visszaállt megközelítőleg a járvány előtti szintre. 2023-ban a személyes látogatófogadások száma 1380 db, míg a Skype-kapcsolattartások száma 3280 db volt.

A fogvatartotti meghallgatások és a hivatkozott tanulmány tapasztalatai alapján is megállapítható, hogy a fogvatartottak továbbra is fokozottan igénylik a személyes kapcsolattartás, látogatófogadás lehetőségét. Noha a látogatás idején már volt lehetőség mind a Skype-os hívásokra, mind a személyes látogatófogadásra, a fogvatartottak és családtagjaik csak úgy találkozhatnak egymással, hogy őket elválasztja egy padlótól a mennyezetig érő plexifal, így semmilyen fizikai kontaktus nem jöhet létre köztük.

A bv. intézetek működése szempontjából fontos a biztonságos őrzés feltételeinek fenntartása és a tiltott tárgyak bevitelének megakadályozása. Mindezt elősegítheti a magas plexifal felállítása, azonban ez sem jelent teljes garanciát arra, hogy minden tiltott tárgyat kiszűrjenek. Egyes fogvatartottak esetében akkor lehet indokolt a teljes plexifal elválasztás a látogatófogadás során, ha biztonsági kockázatot jelent a közvetlen érintkezés. Azon fogvatartottak esetében, akik alacsonyabb biztonsági kockázati besorolást kaptak, indokolt lehet megvizsgálni, hogy miként biztosítható a fizikai érintkezést is lehetővé tevő látogatófogadás. Az NMM álláspontja szerint a közvetlen

találkozás lehetősége elősegíti a fogvatartottak reintegrációját, ösztönző lehet a jó magaviseletre és hozzájárul a családi kapcsolatok fenntartásához.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2023. október 12-i döntése a Takó és Visztné kontra Magyarország ügyben (kérelmek száma: 82939/17 és 27166/19) szerint a különböző biztonsági intézkedések, így a fogvatartott és a látogató elkülönítése (például plexivel), akkor lehetnek jogszerűek, akkor, ha azokat biztonsági megfontolások indokolják, nem minősülhetnek ugyanakkor szükségesnek, ha nem áll fenn biztonsági veszély. Az államnak nincs szabad keze abban, hogy általános jellegű korlátozásokat vezessen be, amelyek nélkülöznek mindenfajta rugalmasságot annak meghatározásában, hogy a korlátozások a konkrét eset körülményeire figyelemmel megfelelőek vagy szükségesek-e.

Az Alaptörvény VI. cikkében biztosított családi élethez való joggal és a III. cikkben foglalt megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot eredményezhet, ha a fogvatartottak csak úgy találkozhatnak a hozzátartozóikkal, hogy őket teljes mértékben egy plexifal választja el egymástól.

Tekintettel arra, hogy a BVOP időközben 2024. július 1-vel módosította a látogatás végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 12/2020 (IV. 24.) BVOP utasítást¹⁸, valamint 2025. március 1-jétől módosulnak a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény vonatkozó rendelkezései, az NMM a jelen jelentésben nem fogalmaz meg ajánlást a látogatófogadás kapcsán.

A kapcsolattartás egyéb – fentebb leírt – formáival kapcsolatban az NMM nem tárt fel alappal összefüggő visszásságot.

2.7. Reintegrációs tevékenységek – munkavégzés, oktatás, szabadidős programok, vallásgyakorlás és lelki gondozás

A Mandela Szabályok 4.2. pontja szerint a reintegráció érdekében a fogvatartottak egyéni kezelési igényeivel összhangban álló oktatási, szakképzési és munkalehetőségeket, valamint egyéb megfelelő és elérhető – többek között jótéteti, erkölcsi, spirituális és egészségügyi vagy sport jellegű – támogató programokat kell biztosítani. Az Európai Börtön szabályok 25. pontja szerint a fogvatartás során kiegyensúlyozott programokat kell biztosítani, és lehetővé kell tenni, hogy minden fogvatartott az emberi és társas kapcsolatok elégséges szintű fenntartásához szükséges időt tölthessen a zárkáján kívül.

A Bv. tv. alapján a szabadságvesztés végrehajtásának céljai közé tartozik „a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.”¹⁹ A törvény alapján reintegrációs tevékenység az elítéltek munkáltatása, munkaterápiás foglalkoztatása, általános, illetve középfokú iskolai oktatásban való részvétele, a felsőfokú tanulmányok végzése, a szakképzésben való részvétele, a szakmai gyakorlat megszerzése,²⁰ valamint a szabadidő művelődéssel, sportolással, vallásgyakorlással való hasznos eltöltése.²¹

A koronavírus elleni védekezés érdekében hozott rendkívüli szabályok alapján a fogvatartottak munkáltatása a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett,²² illetőleg felfüggeszhető volt.²³ A fogvatartottak reintegrációs tevékenységekben –

¹⁸ 10/A. „A csoportos látogatást – a 10/C. pontban meghatározott kivétellel – a fogvatartottat és látogatóit egymástól elszeparáló, a tiltott tárgyak esetleges átadásának észlelését elősegítő térelválasztó elemmel felszerelt asztaloknál kell végrehajtani.

10/B. Csoportos látogatás során az üdvözlés és elköszönés közben történő érintkezés az I., II. és III. kategóriába sorolt elítéltek, valamint az enyhébb és általános rezsímkategóriába sorolt letartóztatottak részére engedélyezett a közeli hozzátartozónak minősülő kapcsolattartóikkal. Ebben az esetben a fogvatartottak és kapcsolattartók fokozott átvizsgálása a tiltott tárgyak bejutásának megakadályozása érdekében nem mellőzhető.

10/C. A látogatás során teljes, padlótól mennyezetig épített térelválasztó elemet kell alkalmazni azon fogvatartottak esetében, akik a látogatást megelőző egy évben tiltott tárgy tartásáért fegyelmi fenyítést kaptak. Ebben az esetben a fogvatartott és látogatója között a testi kontaktus minden formája tilos.”

¹⁹ Bv. tv. 83. § (1) bekezdés.

²⁰ Bv. tv. 83. § (3) bekezdés.

²¹ Bv. tv. 164. § (8) bekezdés.

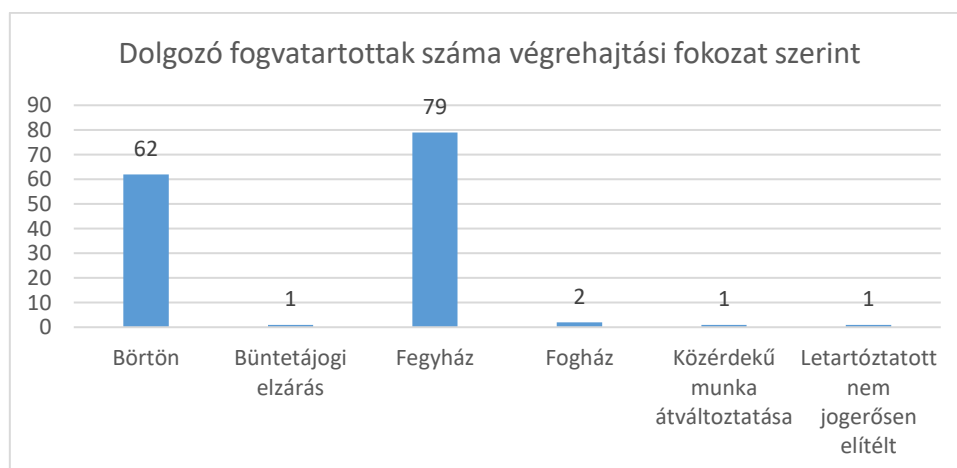
²² A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 4. § (1) bekezdése alapján a jogszabály 2020. április 6-i hatályba lépését követően az elítélt munkáltatása átmenetileg, a munkába állást akadályozó ok fennállásáig vagy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának döntése alapján szünetelhetett.

²³ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 2020. június 1-jén hatályba lépett módosítása értelmében a 3. § (7) bekezdés ca) pontja alapján a veszélyhelyzetre vagy a veszélyhelyzet során elrendelt járványügyi intézkedésre tekintettel a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka egy vagy több bv. intézet

oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvétel, művelődési, önképzési, sportolási lehetőségek igénybevétele, bv. intézeten kívüli munkavégzés – való részvételének lehetőségét a jogszabályok alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta.²⁴ A látogatás idejére ezeket a korlátozásokat a büntetés-végrehajtási intézetekben fokozatosan feloldották.

A látogatás idején a fogvatartottak közül 146 fő vett részt a munkáltatásban, ebből 72 fő betanított munkásként, 52 fő segédmunkásként, 22 fő szakmunkásért. A főfoglalkoztató az Intézetben az Ipoly Kft, a dolgozó fogvatartottak közel kétharmada a cég telephelyén dolgozik. A többiek költségvetési munkáltatásban (konyha, mosoda, könyvtáros, takarítás stb.) vesznek részt.

Munkáltatás helye/ munkakör	Dolgozók létszáma (fő)
tüzölde I.	22
konyha	15
szalag	25
bőrtermék	13
szabászat	11
körlet	10
házi műhely	8
beruházási műhely	7
tüzöde II.	7
bérmunka- házi műhely	6
mosoda	5
félkész raktár	5
direkt fröccsöntő műhely	5
üzemfenntartási műhely	4
készáru csomagoló	4
Összesen	147

tekintetében felfüggeszthette az elítéltek munkáltatását. A veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (4) bekezdés ca) pontja alapján ezt a járványügyi intézkedésre vagy az egészségügyi válsághelyzettel összefüggő más okra figyelemmel tehetette meg.

²⁴ A 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (8) bekezdése, továbbá a veszélyhelyzet megszüntetését követően a 2020. évi LVIII. törvény 237. § (5) bekezdése alapján a bv. intézet parancsnoka korlátozhatta az elítéltek Bv. tv. 122. § b), d), e), n) és o) pontjában meghatározott jogait; bv. intézeten kívüli munkavégzését, valamint oktatásban, szakképzésben, felnőttképzésben való részvételét.

Az Intézetben fogvatartott női letartóztatottakat nem dolgoztathatják, csak díjazás nélküli munkavégzésben vehetnek részt, mint pl. az intézeti rózsakert ápolása vagy takarítás feladatok.

A látogatás során a megkérdezett fogvatartottaknak nem volt a munkáltatás körülményeivel kapcsolatos panasa.

Az CPT fentebb hivatkozott általános jelentésében kifejtette²⁵, hogy munka, az oktatás alapvető fontossággal bír a fogvatartottak jóléte szempontjából. A fogvatartottak számára általános iskolai és középiskolai oktatást biztosítanak továbbá szakma képzés is folyik az intézetben. A képzésben 81 fő vesz részt, akik közül 31 fő börtön fokozatban, 44 fő fegyház fokozatban van fogva, illetve 7 fő letartóztatottként vesz részt (5 fő letartóztatott elsőfokú ítéletig, 2 fő nem jogerősen elítélet letartóztatott) az oktatásban.

A fogvatartottak megoszlása az Intézetben biztosított képzések típusa szerint:

Képzés típusa	Résztevő fogvatartottak száma (fő)
EFOP-1.3.3. Foglalkozási rehabilitációs szolgáltatás	13
Gimnázium 9. osztály	14
Gimnázium 10. osztály	17
Gimnázium 11. osztály	16
Gimnázium 12. osztály	8
Szakács szakmaképzés	13

A parancsnok szerint nem jellemző az írástudatlanság az Intézetben, de az elzárásosok között előfordul 1-1 személy írástudatlan személy.

Az Intézetben egy katolikus lelkész van főállásban az intézetben, de más felekezetekkel is tartják a kapcsolatot és így lehetőséget biztosítanak a nem katolikus fogvatartottaknak is a vallásuk gyakorlására. A katolikus szentmise hétfőnként van, szombaton pedig vallási csoportfoglalkozás van az Intézetben.

Különböző szabadidős programokat szerveznek a fogvatartottaknak, mint pl. a víz világnapja vagy az állami ünnepek kapcsán, de vannak személyiségfejlesztő és vallási témájú programok is számukra. Szombat-vasárnap filmvetítést szerveznek a zárláncú videóhálózaton 8:30 és 15 óra között.

A vezetői tájékoztatás során elmondták, hogy napi 1 óra szabadlevegőn tartózkodás biztosított a fogvatartottaknak a sétaudvaron. A férfiak a nagy kinti udvart használhatják, míg a nők a belső udvart. A férfiak számára itt sportfoglalkozásokat is tartanak (jó idő esetén H-Cs 15:15 és 16:00 közötti időtartamban, amit a reintegrációs tisztek szerveznek meg szintenként számukra).

A megkérdezett fogvatartottak közül mindenkinek lehetősége volt a napi egy óra levegőn tartózkodásra, a zömük igénybe is vette azt. A fogvatartottak elmondása szerint a szabadlevegőn október 15-ig lehet „kondizni”, zárttérben nincs lehetőség sportolni.

Az intézet kápolnájában található a könyvtár, a kért könyvet elviszik a fogvatartottnak.

A női fogvatartottak szinte mind úgy nyilatkoztak, hogy hiányolják a sportolási lehetőségeket, illetve a munka lehetőségét, a hasznos elfoglaltságot.

A fogvatartottak mindennapos TV-nézésről, zenehallgatásról, kártyázásról, sakkjátékról, rajzolásról és levélírásról számoltak be szabadidős programként.

²⁵ CPT 2. általános jelentés [CPT/Inf (92) 3] 47. pont.

Az NMM felhívja a figyelmet, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek számára kiemelt fontosságú az olyan értelmes időtöltés, amely segíti a társadalomba való visszailleszkedésüket.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a szabadságuktól megfosztott nők részére ugyanolyan feltételek mellett kell értelmes tevékenységeket (munka, képzés, oktatás, sport, stb.) felkínálni, mint férfitársaik számára, illetve a körülményektől függően, ha a nők számára nem biztosítanak egyenlő hozzáférést a rezsimben kínált tevékenységekhez, az már kimerítheti a megalázó bánásmód fogalmát.²⁶

2.8. Panaszmechanizmus

A fogvatartottak a büntetés-végrehajtási ügyben vagy a fogvatartással összefüggésben kérelmet terjeszthet elő és a kérelemről hozott döntéssel szemben panaszt nyújthatnak be, továbbá egyéb jogorvoslati jog illetik meg őket, melyeket írásban vagy szóban terjeszhetnek elő.

A Házirend szerint²⁷ a szóbeli előterjesztés fórumai: bv. ügyészi meghallgatás; intézetparancsnoki, igazgatói, főigazgató főorvosi (a továbbiakban: bv. szerv vezetője), illetve helyettesei által tartott meghallgatás; büntetés-végrehajtási osztályvezetői és nyilvántartó csoportvezetői meghallgatás; gazdasági vezetői meghallgatás; biztonsági osztályvezetői meghallgatás; reintegrációs tiszti meghallgatás; bv. pártfogói meghallgatás.

Az egészségügyi osztály vezetője rendelési idő keretében hallgatja meg a hozzá fordulókat. Az intézet vezetői (-helyettesi), osztályvezetői-, pártfogói-, ügyészi meghallgatásra kérelmi lapon kell jelentkezni, a reintegrációs tiszti meghallgatáshoz kérelmi lap nem szükséges.

Írásbeli előterjesztés módja: közvetlenül a bv. szerv vezetőjéhez írt beadványait az intézetben elhelyezett, külön megjelölt levelesládában helyezheti el a fogvatartott. A levelesládát a bv. szerv vezetője személyesen üríti ki. A hatóságokhoz, hivatalos szervekhez írt beadványt, megkeresést lezárt borítékban kell kiadni, a postai szabályoknak megfelelően megcímezve és felbélyegezve.

Kérelmi lapot a reintegrációs tiszttől, valamint a körleten szolgálatot teljesítő személytől lehet kérni. A fogvatartottnak a kérelmi lapot a saját reintegrációs részlegének a levelesládájában kell elhelyeznie, vagy személyesen átadnia a reintegrációs tisztnak.

A kérelem, illetve a panasz elbírálásának általános határideje 30 nap – ha az ügy jellege szükségessé teszi, soron kívül – kell elbírálni. Ez a határidő indokolt esetben 30 nappal meghosszabbítható. Az elintézési határidőbe nem számít be a hiánypótlásnak, a hivatalból történő iratok beszerzésének, a megkeresésnek, a szakértői vélemény, illetve a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésének és az indítványozott tanúmeghallgatások teljesítésének időtartama. A kérelem, illetve a panasz elbírálásáról, valamint a határidő meghosszabbításáról az érintett és a kezdeményező tájékoztatást kap. Érdemi vizsgálat nélkül el lehet utasítani az ugyanazon ügyben hat hónapon belül (feltételes szabadságra bocsátás kérelem esetén egy éven belül) ismételt előterjesztett kérelmet, illetve panaszt, ha az új tény, adatot nem tartalmaz, kivéve az egészségi állapotának kivizsgálására, gyermekének nevelésére, elhelyezésére irányuló megismételt kérelem, illetve panasz esetében.

A fentiekől eltérő ügyintézési határideje van az alábbi ügycsoportoknak: az EVSZ alkalmazása; szabadságvesztés végrehajtási fokozata megváltoztatása (enyhébb, súlyosabb); reintegrációs őrizet; az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti panasz és kártalanítás; feltételes szabadságra bocsátása iránt előterjesztett kérelem.

A fogvatartott panasszal élhet a döntés (intézkedés, határozat) ellen, vagy annak elmulasztása esetén:

- az intézet szervezeti egységei, annak vezetői és a reintegrációs tisztek tekintetében a bv. szerv vezetőjéhez;

²⁶ CPT előírások - Kivonat a 10. Általános Jelentésből [CPT/Inf (2000) 13] 25. pont

²⁷ Házirend II/5. fejezet

- ha a döntést a bv. szerv vezetője, vagy – jogszabályban meghatározott esetekben – a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága kijelölt szervezeti egységének a vezetője hozta, akkor a panaszt az országos parancsok bírálja el;
- ha jogszabályban meghatározott esetekben az ügyében első fokon az országos parancsnok döntött, akkor a panaszt a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter bírálja el.

Panaszt a döntés közlésétől, illetve a mulasztástól számított 15 napon belül írásban lehet előterjeszteni. Ha a panasz megtételében akadályoztatva volt, a 15 napos határidő az akadály megszűnésétől számít. Ebben az esetben a panaszt igazolási kérelemmel együtt kell benyújtani. Az igazolási kérelemben meg kell jelölni a mulasztás okát és azokat a körülményeket, melyek a mulasztás vétlenségét valószínűsítik. Az intézkedés vagy a döntés közlésétől, illetve annak elmulasztásától számított három hónapon túl igazolási kérelem nem terjeszthető elő.

A panaszt 30 napon belül kell elbírálni, e határidő indokolt esetben 30 nappal meghosszabbítható. Amennyiben a panaszt elbírálták, a döntés ellen további panaszra nincs helye. A bv. szerv vezetője, az országos parancsnok, illetve a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter döntése – ha a jogszabály kivételt nem tesz – végrehajtható.

Jogszabály által meghatározott esetekben, a döntés ellen a fogvatartott a bv. bíróhoz bírósági felülvizsgálati kérelemmel élhet, illetve keresettel fordulhat a bírósághoz. A bírósági felülvizsgálati kérelmet a határozat közlésétől számított nyolc napon belül lehet írásban benyújtani, illetőleg törvény által meghatározott esetekben a határozat közlésekor nyomban jegyzőkönyvben nyilatkozni. Amennyiben a bírósági felülvizsgálati kérelem megtételében akadályoztatva volt, úgy az akadály megszűnésétől számított 15 napon belül lehet a bírósági felülvizsgálati kérelmet előterjeszteni írásbeli igazolási kérelemmel együtt. Az igazolási kérelemben meg kell jelölni a mulasztás okát és azokat a körülményeket, melyek a mulasztás vétlenségét valószínűsítik. A határozat meghozatalától számított három hónapon túl igazolási kérelem nem terjeszthető elő.

A nem magyar állampolgár fogvatartott jogosult államának diplomáciai, illetve konzuli képviseletéhez fordulni, és annak képviselőjével kapcsolatot tartani. Ha a fogvatartott hontalan, jogosult az Egyesült Nemzetek Szervezete Menekültügyi Főbiztosságához (fordulni, és annak képviselőjével kapcsolatot tartani. Bármely kapcsolat felvétele kizárólag a fogvatartott beleegyezésével történhet. A külképviselettel való kapcsolatfelvételt a fogvatartott bármikor kezdeményezheti.

A meghallgatott fogvatartottak alapvetően tisztában voltak a panaszelterjesztés lehetőségével, módjával. A reintegrációs tisztekhez állításuk szerint nyugodtan fordulhattak, ha gondjuk volt, alapvetően segítőkészeknek írták le valamennyien őket. *Az NMM a panaszmechanizmus működése kapcsán nem tárt fel visszásságot.*

2.9. Személyi állomány helyzete (létszám, fluktuáció, munkavégzési körülmények, oktatás)

A látogatás napján a személyi állomány engedélyezett költségvetési létszáma 196 fő, míg az állomány tényleges létszáma 183 fő volt. A körletfelügyelőknél 1 státusz, a gépkocsivezetőknél 2 státusz volt, a biztonsági felügyelőknél 1, a foglalkoztatási felügyelőknél 2 státusz volt üres.

A 2022. évben 15 fő távozott és 22 fő lépett be, 2023. évben 35 fő távozott (ebből 15 fő áthelyezéssel szerelt le) és 99 fő lépett be, ebből 67 fő áthelyezéssel szerelt fel. A felvett 96 főből 85 fő hivatásos állományú tag, 8 fő rendvédelmi alkalmazott, 3 fő pedig fegyveres biztonsági őr.

A parancsnok szerint alacsony a fluktuáció az intézeti állományban, amit a jó munkahelyi környezetnek és a kollegális összetartásnak tud be. Egy fajta előszűrést jelent szerinte az is, hogy a felügyelők saját környezetéből érkeznek az új felvételis kollégák, akiknek így már van némi fogalmuk arról, hogy milyen elvárásokat jelent egy bv. intézetben dolgozni., így kevesebb lesz az olyan, aki elhagyja a pályát, mert másra számított.

Az Intézetben 6 fő reintegrációs tiszt dolgozik, akikre kb. 40-50 fogvatartott jut fejenként.

A meghallgatott állományi tagok a leterheltséget elviselhetőnek tartották, de többen úgy vélték, hogy nem tudnak annyi időt szánni az adminisztrációs terhek és egyéb feladatok miatt a

fogvatartottakra, amennyit szeretnének. A munkavégzési körülményekkel egyebekben elégedettek voltak a személyi állomány tagjai.

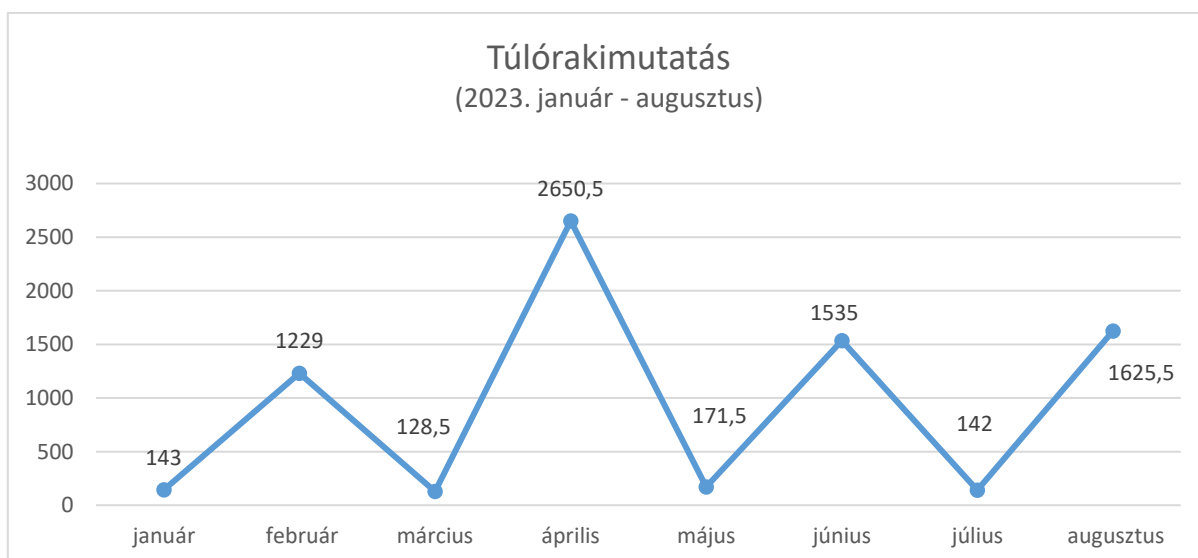
Az állomány tagjai folyamatos és változatos témájú képzési lehetőségekről számoltak be. Az állomány 2023. évben központilag előírt és szervezett képzéseken vett részt, amely egy része a személyi állományba történő felvételhez kapcsolódik, más része pedig az állomány tagjainak beosztásba kerülésével kapcsolatban előírt képzés, illetve emellett végrehajtásra kerültek a teljes személyi állományt érintő továbbképzések (pl. jogszabályi változások nyomán követése; IBSZ oktatás, elsősegély) is.

A BVOP Humánszolgálat szervezésében biztosított az állomány számára a stressz-kezelő tréning, ami egyhetes időtartamú, mellette van még az egészségmegőrző és stressz-kezelő tréning, és létezik még 10 napos rehabilitációs egészségmegőrző tréning.

A személyi állomány tagjaival szemben 2022-ben egy büntetőeljárás indult nyilvános helyen elkövetett garázdaság büntetvény gyanúja miatt, amelyet büntethetőséget kizáró ok miatt (jogos védelmi helyzet) megszüntetett az ügyészség. 2022-ben fegyelmi eljárás, szabálysértési eljárás nem indult állományi taggal szemben.²⁸

2023-ban 4 esetben indult büntetőeljárás állományi taggal szemben (1 szolgálati feladat alóli kibújás, 1 közúti baleset gondatlan okozása, 1 szolgálati kötelezettségszegés, 1 ittas járművezetés). Fegyelmi eljárás 2023-ban pedig 5 db (4 szolgálati kötelezettségszegés, 1 szolgálati feladat alóli kibújás). Sem fogvatartotti, sem személyi állomány által megvalósított rendkívüli esemény nem történt 2023-ban.

A rendelkezésre bocsátott adatok alapján az Intézetben a fenti körülmények mellett jelentős volt a túlórák száma.

Az Európai Börtönszabályok 8. pontja alapelveként rögzíti, hogy „a büntetés-végrehajtás személyi állománya fontos közszolgálati feladatot teljesít, s ezért utánpótlásának, képzésének és munkafeltételeinek lehetővé kell tennie, hogy a fogvatartottakkal magas színvonalon foglalkozzanak.” A CPT felhívta a figyelmet, hogy „ahol az őrség létszáma nem elegendő, ott a biztonság és a rend alapvető szintjének fenntartásához jelentős mennyiségű túlmunkára lehet szükség. Az ilyen helyzet könnyen azt eredményezheti, hogy az őrköt erős stresszhatás éri, hamar kiégnek, vagyis olyan helyzet alakul ki, amely fokozza a minden börtönben eleve meglévő feszültséget.”²⁹

A személyi állomány létszámhiánya, az emiatt szükségessé váló túlmunka és a megnövekedett munkaterhek okozta stressz alkalmas lehetett arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal való bánásmódot, ami veszélyezteti az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

²⁸ az Intézet 2022. évi éves Önértékelő Jelentése 12-13. o.

²⁹ A CPT 11. Általános Jelentése [CPT/Inf (2001) 16] 26. pont.

2.10. A fogvatartottak és a személyi állomány viszonya (bánásmód, fogvatartottak jutalmazása és fegyelmi helyzete)

A fogvatartottak elmondása a szerint az örök korrekten bánnak velük. Legtöbbjük arról számolt be, hogy a személyi állomány tagjaival jó a viszonya, többen kifejezetten emberségesnek írták le a személyi állomány tagjait. Tudomásuk szerint nincsenek semmilyen bántalmazásnak, megalázó bánásmódnak kitéve, senkitől sem kell tartaniuk, rendkívüli eseményekről sem tudtak beszámolni. Állításuk szerint a vallásuk, bőrszínük, életkoruk, szexuális beállítottságuk vagy politikai véleményük miatt soha nem érte megkülönböztetés az Intézetben őket.

A parancsnok elmondása szerint, előfordul, hogy az elítéltek karcolatják magukat, ami néha csak figyelemfelhívás és nem valós önsértési szándék, de minden ügyet komolyan vesznek és kivizsgálják.

A fogvatartottak közötti erőszak elleni stratégiát a reintegrációs tisztek szakmai munkája segíti, és értelemszerűen a körletfelügyelők személyi kommunikációja is meghatározó a fogvatartottak irányában. Az elmúlt időszakban agresszivitást kezelő tanfolyamokat is tartottak a fogvatartottaknak, illetve a progresszív rendszerben az agresszív fogvatartottakat megfelelő helyre teszik. Nem engedik, hogy ilyen jellegű ellentétek alakuljanak ki a zárkatársak között. Nem jellemző a szexuális erőszak az intézményben. A fogvatartottak elkülönítését a letartóztatottnál alkalmazzák inkább.

Szerhasználati problémát mostanában nem észlelnek, de rendszeresen ellenőriztetik a beérkező küldeményeket.

Kiemelten figyelnek a 60 év feletti és krónikus betegekre, a hőségriadó alatt listát készítettek róluk és ezen személyek zárkájában többször is szellőztettek naponta, és napi rendszerességgel az egészségügyi állapotukat is ellenőrizte az egészségügyi személyzet.

A fogvatartottakkal szembeni bánásmód kapcsán rendszerszintű problémát nem észlelt az NMM a vizsgált intézményben.

Fegyelemsértés³⁰ miatt 2022-ben 364 esetben, 2023-ban 224 esetben indult fogvatartottak ellen fegyelmi eljárás. A fegyelmi eljárások 86 esetben zárultak szankcióval. Az Intézet egy esetben tett büntetőfeljelentést két fogvatartottal szemben testi sértés miatt.

Az elítélt példamutató magatartásáért, a munkában elért eredményéért, a tanulásban tanúsított szorgalmáért, a közösség érdekében végzett tevékenységéért, élet vagy jelentős anyagi érték megmentéséért vagy súlyos veszély elhárításáért jutalomban részesíthető.³¹ Az bv. szervezet tehát jutalmazással motiválhatja a fogvatartottakat, hogy együttműködjenek a személyi állomány tagjaival.

Az Intézet 2022. évi éves Önértékelő Jelentése³² szerint dicséret 269 esetben, fegyelmi fenyítés törlése jutalom 28 esetben, soron kívüli telekommunikációs eszközön történő kapcsolattartás engedélyezése 43 alkalommal, pénzjutalom 14 alkalommal, míg személyes szükségletekre fordítható összeg növelése jutalom 1 alkalommal lett a fogvatartottak részére megállapítva, illetve került engedélyezésre.

A fogvatartottak fegyelmi helyzetével kapcsolatban megállapítható, hogy 163 esetben volt szükség a fegyelmi felelősség megállapítására, amely az 2021. évhez képest (149 eset) 9,4%-os emelkedést jelentett. Ezen belül magánelzárás 34, kiétkezésre fordítható összeg csökkentése 14, program tiltása-korlátozása 15, feddés 100 esetben került kiszabásra a fenyítés céljainak elérése érdekében.

Az elkövetett fegyelmi cselekmények közül a leggyakoribbak voltak: zárka és körletrend megsértése (68 eset, az előző évhez képest 212%-os növekedés), a munkahelyi rend megsértése (48 eset, +208%), állami vagy magántulajdon rongálása, lopása (34 eset, +70%), szándékos egészség károsítás (14 eset, -7%), tiltott tárgy készítése, tartása, cseréje (17 eset, +41,7%), a tiszteletlen magatartás (11 eset, előző évhez hasonló számban), személyzet utasítása végrehajtásának

³⁰ Fegyelemsértést követ el, ha a büntetés-végrehajtás rendjét vétkeken megszegi, más fogvatartottat fegyelemsértés elkövetésére szándékosan rábír, vagy más fogvatartott részére fegyelemsértés elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt. (ld. Házi rend VII. fejezet)

³¹ Bv.tv. 165.§ (1) bek.

³² az Intézet 2022. évi éves Önértékelő Jelentése 3-4. o.

megtagadása (4 eset, -50%). Rendkívüli esemény nem volt. Magánelzárás fenyítés kiszabására legtöbbször tiltott tárgy készítése, tartása, cseréje, személyzet utasítása végrehajtásának megtagadása, szándékos egészségkárosítás és fogvatartott társ bántalmazása cselekmények elkövetése miatt volt szükség. A bv. bíró másodfokon a kiszabott magánelzárás fenyítéseket néhány esettől eltekintve helyben hagyta.

A NMM az Intézetben tapasztalható fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat kapcsán nem tárt fel visszásságot.

3. Összefoglalás

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és három munkatársa 2023. szeptember 15-én a Balassagyarmati Fegyház és Börtönbe látogatott.

Az Intézet az egyik legrégebb óta működő bv. intézet Magyarországon, ami állami feladatként alaptevékenység körében ellátja külön kijelölés által, meghatározott körben a letartóztatással, a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével, továbbá az elzárással összefüggő büntetés-végrehajtási feladatokat. Az Intézet befogadóképessége 313 fő. A látogatás napján az összesen befogadott (az ideiglenes befogadással együtt) fogvatartott száma 349 fő, ami 111%-os telítettséget jelent. A fogvatartottak befogadásával kapcsolatban a vizsgálat nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt.

Az elhelyezési körülmények és a higiéniai körülmények kapcsán több visszásságot is tapasztalt a látogatócsoport. A látogatás idején az egy fogvatartottra jutó élettér több zárka esetében nem megfelelt sem a hazai jogszabályok, sem a nemzetközi standardok minimális élettérre vonatkozó előírásainak. A zárkákba a sűrűrácsozat és az épületen belüli elhelyezkedés miatt minimális mennyiségű fény jutott és a szellőzés biztosítása is kérdéses volt. Egyes zárkákban a mellékhelyiség nem volt megfelelően leválasztva, a fürdőhelyiségek egy része nagyon rossz állapotban van. A kártevők jelenléte rendszeres az irtás ellenére. A sétaudvar alkalmatlan értelmes időtöltésre, illetve az egészségmegővés szempontjából is fontos napfényhez jutásra. Mindezek a körülmények miatt sérül a fogvatartottak emberi méltóságához való alapvető joga.

Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy „a jobb minőségű étellemezésnek közismerten pozitív hatása van a fogvatartottak hangulatára”, ami hozzájárulhat az egymás közötti, illetőleg a személyi állománnyal való kapcsolatukban kialakuló konfliktusok csökkenéséhez, illetve egészségmegőrző hatása is van, ezért célszerű a gyümölcs és zöldség arányát növelni az étellemezésben.

A kiétkeztetéssel kapcsolatban, illetve a fogvatartott személyek egészségügyi ellátásával kapcsolatban az NMM nem állapított meg alapjoggal összefüggő visszásságot.

Az Alaptörvény VI. cikkében biztosított családi élethez való joggal és a III. cikkben foglalt megalázó bánásmód tilalmával összefüggő visszásságot eredményezhet, ha a fogvatartottak csak úgy találkozhatnak a hozzátartozóikkal, hogy őket teljes mértékben egy plexifal választja el egymástól. Tekintettel azonban arra, hogy a BVOP időközben 2024. július 1-vel módosította a látogatás végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 12/2020 (IV. 24.) BVOP utasítást, valamint 2025. március 1-jétől módosulnak a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény vonatkozó rendelkezései, az NMM a jelen jelentésben nem fogalmaz meg ajánlást a látogatófogadás kapcsán.

A kapcsolattartás egyéb – fentebb leírt – formáival kapcsolatban az NMM nem tárt fel alapjoggal összefüggő visszásságot.

Az NMM felhívja a figyelmet, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek számára kiemelt fontosságú az olyan értelemszerű időtöltés, amely segíti a társadalomba való visszailleszkedésüket. Az NMM felhívja a figyelmet arra, hogy a szabadságuktól megfosztott nők részére ugyanolyan feltételek mellett kell értelmes tevékenységeket (munka, képzés, oktatás, sport, stb.) felkínálni, mint férfitársaik számára, sőt, a körülményektől függően, ha a nők számára nem biztosítanak egyenlő hozzáférést a rezsiben kínált tevékenységekhez, az már kimerítheti a megalázó bánásmód fogalmát.

A személyi állomány létszámhiánya, az emiatt szükségessé váló túlmunka és a megnövekedett munkaterhek okozta stressz alkalmas lehetett arra, hogy hátrányosan befolyásolja a fogvatartottakkal

való bánásmódot, ami veszélyezteti az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülését.

A fogvatartottakkal szembeni bánásmód kapcsán rendszerszintű problémát nem észlelt az NMM a vizsgált intézményben. Az NMM panaszmechanizmus működése kapcsán, illetve az Intézetben tapasztalható fegyelmezési és jutalmazási gyakorlat kapcsán nem tárt fel visszásságot.

4. Ajánlások, javaslatok

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem **az Intézet parancsnokát**, hogy

1. tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az élelmezés során több zöldséget és gyümölcsöt kapjanak a fogvatartottak;
2. tegye lehetővé, hogy a női fogvatartottak is nagyobb számban részt vehessenek a munkáltatásban, illetve egyéb programokat (képzés, oktatás, sport, stb.) is szervezzenek nekik;
3. vizsgálja meg, milyen módon biztosíthatók a zsúfoltsággal érintett zárkák esetében a nemzetközi standardok és hazai jogszabályi rendelkezések szerinti élettér, légtér előírások;
4. tegye meg a szükséges intézkedéseket az Intézet üres álláshelyeinek betöltése érdekében.

Budapest, 2024. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos